

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Александра Божидарова Багашева, катедра „Англицистика и американистика“, ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“, професор 2.1. Филология (Общо езикознание – Когнитивна лингвистика и словообразуване – (английски език)) за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление: 2.1. Филология и информационни науки, „Общо и сравнително езикознание“, с кандидат **Златина Георгиева Николова**

Дисертационният труд със заглавие „Чуждоезичните ергоними и прагматоними в градското ономастично пространство“ изследва проблем с потенциална значимост в областта на семиотиката (семиотика на града и семиотика на имената), ономастиката, лингвистичната антропология и изследванията на лингвистичния градски пейзаж (Rodrigue Landry and Richard Y. Bourhis 1997) и урбанистичен мултилингвализъм (Alastair Pennycook and Emi Otsuji. 2015). Научно-приложният принос на разработката може да се използва от реклами агенции, фирми и др. за проучване на средата и определяне на стратегии за изработване на запомнящи се названия и на градски управи за политики на естетическо оформление на езиковата градска среда. Според самата дисертантка „[п]рактическата значимост на работата ще се състои във възможността за прилагане на получените резултати в практиката на преподаване на университетски дисциплини по обща лингвистика, психолингвистика, социолингвистика, межкултурна комуникация, в специални курсове по ономастика, в практиката на преподаване на езици, както и да се разработят препоръки за именуване“ (стр. 11 от дисертацията). Дълбоко съм убедена, че получените резултати не могат да се прилагат в практиката на преподаване на университетските дисциплини по обща лингвистика, психолингвистика и чужди езици. Нито обектът на изследването, нито методите на изследването, нито данните на изследването са пряко свързани с посочените дисциплини. По-скоро те биха били полезни в обучението по семиотика на градската среда, обучение на маркетингови специалисти, рекламни специалисти, етнографи, бизнес мениджъри и ономасти. Макар дисертацията да е значително постижение в полето на изследванията на езиковия пейзаж, дисертационният труд показва слаба общоезиковедска подготовка, като най-слабите страни на дисертацията откривам именно в езиковите анализи на ерго- и прагматонимите, които коментирам по-нататък в рецензията.

Обектът, предметът, целите и методите на изследването са описани точно и информативно, макар и доста кратко. Сред целите на дисертацията са описание на основните лингвистични методи и стратегии, използвани за създаването на ергоними и прагматоними, оценка на това как тези методи влияят върху разпознаваемостта, степента на запомняне и приемане на наименованията от потребителите и установяване на предпочитанията и възприемането на тези наименования от страна на населението. Допълнително са определени и следните стъпки за постигане на целите „анализ на ефективността на различните подходи за именуване от маркетингова гледна точка и как те влияят на конкурентоспособността, анализ на честотата на използване на чуждици или адаптирани местни думи в именуването на марки, организации и продукти и изследване на въздействието на глобализацията върху езиковите предпочитания в именуването“ (стр. 7-8 от дисертацията). Отговорно мога да заявя, че не виждам никъде в дисертацията изследване на зависимостта на разпознаваемостта, степента на запомняне и приемане на наименованията от потребителите и основните лингвистични методи и стратегии, използвани за създаването на ергоними и прагматоними. Единственият показател, който може да подсказва такава информация е използването на заемки, адаптирани или не, транслитерирани или не. Използваните въпросници при изследване на нагласите не адресират този проблем и не съдържат данни, въз основа на които могат да се направят изводи за такива зависимости (ако). Останалите цели са постигнати.

Предвид тези цели двата основни метода, дескриптивният метод и методът социолингвистично проучване на нагласите (а не лингвистичното интервюиране, както го идентифицира докторантката) са адекватно подбрани и тяхното прилагане води до изводи, които гарантират постигането на заложените цели. Описанието на типичните методи в ономастиката са самоцелни, повърхностни и остава неизяснена причината за специфичния избор на методи от докторантката.

Дисертационният труд недвусмислено демонстрира, че Златина Николова познава във висока степен състоянието на проблема, което е видно от пространната дискусия на дефинициите на ерго- и прагматоними, от аргументацията в подкрепа на избора на работни дефиниции в дисертацията и дори в самия избор на проблематика. Използваната литература е в пълно съзвучие с изследваната проблематика и служи като коректив за изводите и анализите, които докторантката прави. Освен адекватността при подбора прави

добро впечатление и акуратното цитиране на използваните автори. Използването не е безкритично и показва собствената позиция на Златина Николова по отношение на дефинициите на изследваните понятия.

Не бих могла да коментирам наличието на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването отвъд дефинирането на понятията и използването на термините при анализа на моделите и стратегиите за създаване на изследваните семиотични единици, тъй като не се откроява такъв в дисертацията. Това само по себе си не представлява проблем предвид основните цели на дисертационния труд. Изследването е изключително добре контекстуализирано (най-вече по отношение на разбиране на социолингвистичните тенденции и мултикултурното влияние) и ясно показва многопластовата същност на изследваните явления. Акцентът е по-скоро върху взаимоотношението между лингвистичните и мултикултурните особености на градската среда и нейните обитатели, езиковото многообразие, глобализацията и социалните и икономическите последици, които тя предизвиква, както и културните трансформации, до които води, отколкото върху чисто езикови анализи.

Емпиричните данни, на които се основава анализа са събрани посредством картографската услуга Google maps за областните градове София, Варна и Бургас. Те представят пъстрата картина на сравнително хомогенна откъм основна характеристика урбанистична среда и в този смисъл са съпоставими до степен да няма значение от кой точно град е онимът, който се анализира (макар това да е доста плодотворна почва за сравнителни изследвания).

Анализирани са наименования на организации от различни области като аптеки, книжарници, образователни центрове, магазини, ресторанти, сладкарници, туристически агенции, салони за красота и здраве и др. 21% от наименованията са на български, а 79% са на чужд език. Докторантката идентифицира няколко открояващи се метода на образуване на изследваните типове оними и се съсредоточава най-вече върху такива, които са образувани чрез метода на заемане, като целта е да бъде проучена степента на възприемане и разбиране на наименованията, образувани от заемки, както и предпочитанията от потребителите. Конкретни източници на езиковите данни са табели, графити, рекламни надписи, улични имена и други вербални форми на комуникация, тъй

като мултимодалният аспект на езиковия градски пейзаж остава изцяло извън ползването на авторката на дисертационния труд, макар ергонимите и прагматонимите да се разглеждат като социо-културни маркери, които отразяват социални промени, властови взаимоотношения и процеси на изграждане на идентичност и принадлежност.

Най-слабата част от цялата дисертация е структурно-семантичната класификация на ергонимите и прагматонимите. Златина Николова откроява шест основни групи: морфологични, лексико-семантични, лексико-синтактични, фонетични, специфични, и комплексни начини. Явно тази класификация се основава на предварителен анализ, но не е ясно какви езикови параметри са използвани и в каква езикова парадигма се работи. Ще спомена само най-притеснителните и противоречиви твърдения и примери от тази класификация, която показва доста повърхностен и, на места, грешен езиковедски анализ (стр. 68 – 94 от дисертацията). Липсва анализ за сметка на дълги списъци с примери, като не всички съответстват на класа, в който ги е поставила докторантката. В разнороден порядък ще спомена само някои от проблемните места, като моля докторантката да отговори на повдигнатите въпроси.

1. Не се разграничава словообразователна от граматична афиксация. Типът значение е коренно различен при двата типа. За илюстрация, макар и двете названия да са посочени като примери за афиксация – *Килимарника* е различно от *Стария бряст*, като при първото има концептуално репрофилиране на базата на деривационни суфикси (два при това, които са градиранни), докато при второто е наличен само граматичния маркер на неопределителния член (който е наличен и в първия пример). От гледна точка на обработката на езика двете думи изискват различна езикова компетентност от страна на ползващите езика, съответното тяхното различно възприемане се дължи не наличието на афиксация, а на различни подходи – словообразуване и граматична маркираност.
2. Няма *-екс* суфикс в българския език и в английския (ако това е идеята). На какво основание се твърди, че *-екс* „създава асоциации с експертиза или специализация, например *Тавекс*“ (стр. 69)? На базата на психолингвистични изследвания? На базата на полево проучване, в което ползватели на езика са дефинирали значението?

3. Каква е разликата между съкращения и съкратени думи?
4. Страници 71-73 от дисертацията са изключително притеснителни тъй като под твърдението за анализ на примери за метафорична и метонимична онимизация четем „*Heavenly Food* предполага вкусове и кулинарно удоволствие, като създава асоциация с нещо божествено и изключително. *Sunny Market* предизвиква усещане за светлина и изобилие, което прави мястото привлекателно и приятно за пазаруване. Ергонимът *Angel Face* подсказва за грижа и красота, обещавайки на клиентите резултат с високо качество. *Golden Sweets* привлича с обещание за сладки изкушения, създавайки образ на нещо ценно и вкусно чрез метафората *golden*. *Metal Heaven* внушава идея за място, където почитателите на метъл музиката могат да открият всичко, свързано с любимия си музикален стил.“ Несериозно е изследовател в областта на общото и сравнително езикознание да обяснява метафоричност посредством „създава образа на, внушава идея и др. подобни“. Да не говорим, че едни и същи примери са в класа на „простата семантична онимизация която обозначава директно обекта на номинацията, *Beauty room* (салон за красота)“ (стр. 71), „докато метонимичната онимизация позволява да се предаде информация за естеството на назования обект. Например: *Beauty Room* (салон за красота), *Beauty Express* (салон за красота), *Вкусните Къщички* (ресторант)“ (стр. 72).
5. Не разбирам на какво основание *Вкусните Къщички* е метонимична онимизация, а *Golden Sweets* – метафорична. Моля да се обяснят принципите на отличаване на метонимична, метафорична и проста онимизация, които поради липсата на дефиниции и анализи и на смесени или появяващи се в няколко категории примери, остават скрити дори за задълбочения читател.
6. Как *Metal Heaven* е пример за метафорична онимизация? Хиляди разработки за композицията обясняват как се поражда значението при тези композитуми.
7. Метафората е обяснена като сравнение, а е известно от Аристотел насам, че сравнение и метафора не са идентични концептуални стратегии и езикови реализации на тези мисловни процеси. Моля докторантката да дефинира понятията метафора и сравнение, както ги е използвала в работата си.

8. Не разбирам как натоварено название като *Сандвичок* (което има асоциативна връзка с новичок и цяла социо-политическа драма, както и с умалителност в славянските езици, въведено от диминутивния суфикс) е пример за проста онимизация. Моля докторантката да обясни какви са критериите за проста онимизация и как название с умалителен суфикс се появява тук, а не в списъка с примери за афиксация.
9. Доста фриволно и несериозно е доктор по общо и сравнително езикознание да борави със следните описателни изрази вместо с необходимите термини: **“Словообразуването**, което комбинира две или повече думи или техните корени, е популярен метод” (стр. 91). Това описва три различни процеса на словообразуване – телескопия/контаминация, композиция и съкращение. Моля докторантката да обясни тези процеси и да мотивира избора си на цитирания, нетерминологичен и неаналитичен описателен израз. Моля докторантката да изясни за кои от тези процеси става въпрос.
10. „Преводите и значението на думите също създават интересни резултати, като при *More laser center* (more и more) и *Manjera* (манджера от италианския глагол *manjare*)“ (стр. 92). Моля докторантката да обясни как тук става въпрос за превод. Какво е преведено? От какъв на какъв език? Какво е за докторантката транслитерация (за каквото точно става дума в този пример, по-точно за интересикова омонимия в следствие на транслитериране на текст с латинска графемна представеност).
11. *Ко Ши Ям* (какво ще ям) – намеса на диалектност, езикова стереотипизация (как звучи даден език) и истинска целенасочена игра на думи, като отново е намесена графемна транслитерация, така че изписаният на кирилица израз да звучи подобно на японски.
12. Същото важи за „Стилизацията в образуването на ергоними и прагматоними се състои в използването на модели и елементи от други категории. *Рибарникъ*, *Фурнъ*, *Тренъ*, *ПогачатЪ*, *ЧасовникЪ*, *ГостилницъЪ Йорк*, *ТиганЪ* и *РибатЪ*“ (стр. 97). Кои и какви са тези категории? Отново става въпрос за манипулиране на графемно-фонемни съответствия и заигравка с диахронни правописни правила (въпреки е правилно е отбелязано прилагането на

невалидното правило като опит за архаизиране и извикване на асоциации с традиционни ценности и патриотизъм). Граматичното правило за маркиране на съществителни от мъжки род с пълния член се отразява като правило за изписване по стар нормативен начин чрез пресъздаване на редукция в произношението на пълния член.

13. Как „*Мегастор*“ е пример за словообразуване и заемане? Отново става въпрос за транслитерация.
14. Моля докторантката да обясни как под една шапка „игра на думи“ се обединяват телескопични думи, транслитерации и др.

В различните класове се използват едни същи примери. Това поставя под голям въпрос критериите за класификация. Необходимо е много по-ясно и езиково обосновано класифициране на методите на създаване на изследваните оними, което да не води до припокриване и с ясни критерии на манипулиране на езикови конструкции и техните компоненти.

На фона на тези проблеми с анализа, не приемам твърдението на докторантката че е бил „извършен подробен анализ на процесите на формиране на ергоними и прагматоними“. Не съм съгласна и с извода на докторантката, че изследванията ѝ са разкрили „най-популярните тенденции в образуването на имената на търговски организации, предприятия, заведения, търговски марки“, както универсални, така и специфични. Такава генерализация не може да се направи на базата на данни от три града на една територия, сравнени с подобни изследвания отново в славянски език, отново фюзонно-флективен, което може да доведе до типологични, но не и универсални тенденции. Пък и за подобна цел е необходимо тези тенденции да бъдат правилно езиково идентифицирани.

Всички други изводи на докторантката правилно отразяват постигнатото в дисертационния труд.

Авторефератът съответства на структурата и съдържанието на дисертацията.

Налице са изискуемите по закон публикации. Всички те са в български научни издания от общ характер, предимно сборници от конференции. Няма публикации в

специализирани научни издания. Не разполагам с данни за цитиранията на публикациите на докторантката.

Нямам никакви подозрения за плагиатство или за използването на изкуствен интелект при изготвянето на дисертационния труд.

По мое мнение приносите на дисертацията могат да се обобщят в:

- 1) Събрани са данни за имена на организации, търговски марки и институции (ергоними и прагматоними) в градското лингвистично пространство на големите областни градове. Тези данни са богат извор за задълбочен анализ.
- 2) Предоставени са данни за значителното влияние на чужди езици, особено английския, върху формирането на ергоними и прагматоними.
- 3) Събрани са данни за тенденциите за възприемане и предпочитанията на носителите на българския език по отношение на ергонимите и прагматонимите.

Въз основа на всичко изтъкнато тук, и предвид факта, че това е първо цялостно изследване с такъв обем, давам положителна оценка на труда на Златина Георгиева Николова и призовавам почитаемото жури да присъди на Златина Георгиева Николова образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление: 2.1. Филология и информационни науки, „Общо и сравнително езикознание“

Дата 5 февруари 2025

Подпис: